

УДК 37.04

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.70-2.25>**В. Ю. Іванова**

викладач

КЗ «Одеський коледж мистецтв імені К. Ф. Данькевича»

ПЕДАГОГІЧНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДО САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті розкрито структуру педагогічної моделі із формування готовності до самоосвітньої діяльності майбутніх фахівців-музикантів. Готовність до самоосвітньої діяльності майбутніх спеціалістів віддзеркалює інтерес до музичного мистецтва, професійно важливі знання, вміння самоосвіти, самовиховання та самонавчання. Компонентами готовності є аксіологічно-мотиваційний, змістово-когнітивний, функціонально-операційний, особистісно-вольовий. Структурними сегментами педагогічної моделі формування готовності майбутніх молодших спеціалістів музичного мистецтва до самоосвітньої діяльності були настановчо-цільовий, теоретико-методологічний, організаційний, діагностичний. Настановчо-цільовий сегмент передбачав формулювання загальної мети та завдань реалізації моделі. Метою було формування готовності до самоосвітньої діяльності, завданнями – послідовний розвиток усіх компонентів цієї готовності. Теоретико-методологічний сегмент відобразив основні вимоги студентоцентрованого, культурологічного й системного підходів до професійної підготовки. Відповідно до студентоцентрованого підходу важливим є врахування особливостей емоційного, інтелектуального, фізичного розвитку студентів; культурологічний підхід спрямовує на аналіз шедеврів світового мистецтва, системний підхід вимагає розробляти конкретизовані цілі для всіх етапів моделі. Організаційний сегмент містив такі етапи формування готовності майбутніх молодших спеціалістів музичного мистецтва до самоосвіти, як-от: адаптаційний (ознайомлення студентів із вимогами самоосвітньої діяльності, пояснення її значення для саморозвитку митця), продуктивний (аналіз статей, художніх творів, організація конкурсів), творчий (дослідження впливу національних музичних творів на культурний розвиток країн Європи та світу, міжкультурну взаємодію у сфері музичного мистецтва). Нами були проведені спецсеминар, лекції про напрями самоосвіти. Студенти були зорієнтовані на читання книг і статей, аналіз інформації, перегляд відеоматеріалів. Майбутні фахівці розробили педагогічні прийоми викладання дітям гри на різних інструментах. Діагностичний сегмент передбачав аналіз динаміки рівнів сформованості окресленої готовності, визначення напрямів оптимізації самоосвітньої діяльності студентів.

Ключові слова: готовність, самоосвітня діяльність, музичне мистецтво, молодші спеціалісти.

Постановка проблеми. Самоосвіта є важливим чинником забезпечення конкурентоспроможності фахівців, що й зумовлює актуальність проблеми формування готовності студентів до самоосвітньої діяльності. Ця проблема пов'язана з такими завданнями сучасної вищої освіти, як формування вмінь якісного опрацювання студентами інформації, її критичної оцінки та застосування в діяльності, використання інноваційних технологій задля підвищення власної професійної майстерності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні питання загальної проблеми підготовки особистості до самоосвіти розглядалися у наукових працях О. Бортнікової, Г. Ніколаї, Д. Шафер, які вивчали теоретичні засади підготовки майбутніх фахівців музичного мистецтва [1–3]; М. Князян, О. Хромченко, котрі висвітлювали формування вмінь саморозвитку, самовдосконалення, самоосвіти [4]; О. Артеменко, Є. Бондаренко, О. Заболотської, в центрі уваги яких – підходи

до створення й апробації педагогічних моделей із формування готовності до професійної діяльності [5–7], наукові концепції розробки моделей та інструментарію організації навчально-виховної діяльності в системі вищої освіти [8; 9].

Утім, проблему розробки педагогічної моделі формування готовності до самоосвітньої діяльності майбутніх молодших спеціалістів музичного мистецтва має сенс висвітлити більш ґрунтовно.

Мета статті – визначити та схарактеризувати сегменти педагогічної моделі з формування готовності до самоосвітньої діяльності майбутніх молодших спеціалістів музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Дослідження наукових джерел свідчить, що модель є зразком, котрий відображає будову й особливості дії окремого об'єкта і використовується в науці та практичній діяльності для отримання певних нових знань про цей об'єкт [10, с. 535].

Науковці [5–8] наполягають на тому, що ефективність реалізації моделі буде більшою, якщо її

структура відображатиме такі обов'язкові компоненти, як мета, теоретичні засади, етапи, оцінка досягнутих результатів. У зв'язку з цим нами були визначені такі структурні сегменти (або блоки) педагогічної моделі формування готовності студентів-музикантів до самоосвітньої діяльності, як-от: *настановчо-цільовий, теоретико-методологічний, організаційний, діагностичний*.

Настановчо-цільовий сегмент розробленої нами педагогічної моделі передбачає формування загальної мети її реалізації та конкретизацію завдань у контексті інших сегментів (теоретико-методологічного, організаційного й діагностичного). Отож, метою було формування готовності до самоосвітньої діяльності майбутніх молодших спеціалістів музичного мистецтва, завданнями – послідовний розвиток усіх компонентів цієї готовності.

Варто зупинитися на тому, що готовність до самоосвітньої діяльності майбутніх молодших спеціалістів музичного мистецтва віддзеркалює інтерес до музичного мистецтва, прагнення самостійно ознайомлюватися з новою інформацією у цій галузі; професійно важливі знання; володіння методами самоосвіти, самовиховання та самонавчання; виявлення самостійності, організованості, дисциплінованості, наполегливості, відповідальності з метою досягнення високої конкурентоспроможності та професіоналізму.

Серед компонентів готовності насамперед слід назвати аксіологічно-мотиваційний, який відображає цінності пізнання та творчості, прагнення до самоосвіти, інтерес до змісту самонавчання.

Змістово-когнітивний компонент містить професійно значущу інформацію і знання про методи та прийоми самоосвіти.

Функціонально-операційний компонент віддзеркалює систему вмінь самоосвітньої діяльності: пошук, аналіз, систематизацію інформації з дисертацій, монографій, статей, тез, презентацій, кінофільмів, телепередач у цифровому (наприклад, у мережі Інтернет) і в паперовому форматі.

Особистісно-вольовий компонент передбачає виявлення особистісних якостей, необхідних для стабільного і системного режиму самоосвіти студентів.

Розроблена модель містила методи та засоби формування кожного з окреслених компонентів готовності студентів до самоосвітньої діяльності. Упровадження методів відповідає тим теоретичним положенням, які репрезентовані у *теоретико-методологічному сегменті* педагогічної моделі. Ці положення відображають основні вимоги студентоцентрованого, культурологічного і системного підходів до професійної підготовки майбутніх фахівців.

Студентоцентрований підхід, як підкреслюється в наукових працях [8, с. 25], орієнтує на визнання

особистості студента як цілі навчально-виховного процесу, встановлення суб'єкт-суб'єктних відносин у процесі взаємодії викладачів і студентів. Значущим є врахування особливостей психологічного, емоційно-вольового, розумового, фізичного розвитку тих, хто навчається. Кожний студент включається в навчання зі своїми ставленнями, інтересами, почуттями, уявленнями про професію, знаннями. Саме тому завданням викладача при формуванні готовності до самоосвітньої діяльності є проведення бесід, обговорень, дискусій із метою виявлення ставлення до цієї діяльності, а також мотивування до подальшого самонавчання і самовиховання. Принципово важливим є положення студентоцентрованого підходу до виявлення з боку викладача в навчально-виховному процесі віри в сили й можливості студентів, надання їм таких завдань, які б розкривали творчий потенціал майбутніх молодших спеціалістів музичного мистецтва. Пріоритетною для професійної підготовки кадрів у цій галузі є також орієнтація студентів на активне самонавчання із самостійним вибором напрямів цієї діяльності відповідно до вибіркових компонентів освітньо-професійних програм. Серед вимог, що висувуються до формування готовності майбутніх фахівців до самоосвітньої діяльності у контексті розробленої нами педагогічної моделі, слід зупинитися й на тих, які передбачають врахування етнічної, релігійної, культурної належності кожного студента, формування у нього прагнення вивчати культурну спадщину представників інших народів.

Саме тому, окрім студентоцентрованого підходу, неабиякої важливості набуває й реалізація культурологічного підходу, котрий спрямовує на поглиблений самостійний аналіз творів світового мистецтва, їхній вплив на розвиток національної культури. Від майбутніх фахівців-музикантів вимагається бути медіаторами культур, ознайомлювати світову спільноту з досягненнями української музики (народної класичної, естрадної музичної творчості). Оскільки майбутні молодші спеціалісти музичного мистецтва отримують і кваліфікацію «викладач початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів», у ході їхньої самоосвітньої діяльності доцільно спрямовувати на підбір методів міжкультурного виховання учнів, формування у них толерантності, взаємоповаги, інтересу до вивчення внеску кожного народу у скарбницю світового музичного мистецтва.

Послідовності самоосвітньої діяльності сприяє впровадження в навчально-виховний процес вимог системного підходу до формування готовності студентів до самоосвітньої діяльності. В. Заслуженюк, В. Семиченко небезпідставно підкреслюють те, що системний підхід до професійної підготовки фахівців вимагає забезпечення інтеграційних зв'язків між різними об'єктами

системи, вертикальну побудову її складників, відкритий обмін і взаємовплив між ними, цілісності її кожного структурного елемента, розробку конкретизованих цілей для всіх етапів її реалізації [9].

Згідно з окресленими вище науковими підходами *організаційний сегмент* розробленої нами педагогічної моделі містив етапи формування готовності майбутніх молодших спеціалістів музичного мистецтва до самоосвіти. Основними з них були адаптаційний, продуктивний, творчий.

На адаптаційному етапі передбачалося ознайомлення студентів із вимогами самоосвітньої діяльності, пояснювалося її значення для професійного саморозвитку митця, визначалися основні напрями самонавчання й самовиховання студентів початкових курсів. Наприклад, студенти мали розробити презентації на одну з тем: «Самоосвіта у професійній діяльності музикантів», «Видатні митці у сфері музики: значення самоосвіти», «Самоосвіта і творчість: досвід митців міста / регіону / України». Ці завдання особливо вплинули на формування аксіологічно-мотиваційного компонента готовності до самоосвітньої діяльності.

У позааудиторний час студентам пояснювалася сутність і функції самоосвітньої діяльності, розкривалися та характеризувалися компоненти готовності до неї. Був проведений також спецсеминар, протягом якого майбутніх фахівців ознайомили з критеріями та показниками сформованості готовності до самоосвіти. Були застосовані методи анкетування та тестування задля виявлення рівня готовності.

Після визначення у кожного студента рівня сформованості готовності до самоосвітньої діяльності викладачі провели вступні лекції про напрями самоосвіти та рекомендували ефективні методи самонавчання й самовиховання саме для майбутніх музикантів.

На продуктивному етапі педагогічної моделі був передбачений аналіз наукових праць, документальних джерел, художніх творів, що сприяло формуванню змістово-когнітивного та функціонально-операційного компонентів готовності до самоосвітньої діяльності. Насамперед студенти були запрошені до творчих конкурсів, протягом яких вони мали виконувати музичні твори, які опанували самостійно. Зацікавлення викликали й такі методи, як участь у інтелектуальних вікторинах, олімпіадах про світову музичну спадщину, життя відомих композиторів, співаків, виконавців музичних творів. Підготовка до них передбачала глибокий аналіз додаткової інформації, читання статей, книг, перегляд різноманітних відеоматеріалів.

Більш складні завдання пошукового характеру були впроваджені на творчому етапі, який мав на меті виконання студентами самостійного дослідження з окремої теми, наприклад, про вплив національних музичних творів на культурний роз-

виток інших країн Європи та світу, міжкультурну взаємодію у сфері музичного мистецтва. Студенти як майбутні викладачі початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів мали розробити, упровадити та перевірити протягом педагогічної практики ефективність авторських прийомів викладання дітям гри на різних інструментах, співу. Результати проведеної пошукової роботи доповідалися на конкурсах дослідницьких робіт, протягом яких здійснювалася оцінка та самооцінка педагогічної діяльності студента. Ці методи впливали на формування змістово-когнітивного, функціонально-операційного й особистісно-вольового компонентів готовності до самоосвітньої діяльності. Спостерігався суттєвий вплив на формування аксіологічно-мотиваційного компонента зазначеної готовності таких методів, як самостійна розробка програм концертів, творчих вечорів, підготовка виступів студентів окремих академічних груп.

Діагностичний сегмент педагогічної моделі мав на меті проведення й узагальнення результатів контрольного етапу експериментальної роботи з формування готовності майбутніх молодших спеціалістів музичного мистецтва до самоосвітньої діяльності. Так, аналізувалася динаміка рівнів сформованості цієї готовності, визначалися напрями корекції навчально-виховної діяльності викладачів, рекомендувалися студентам певні методи для активізації самонавчання.

Висновки і пропозиції. Структурними сегментами педагогічної моделі формування готовності майбутніх молодших спеціалістів музичного мистецтва до самоосвітньої діяльності були настановчо-цільовий, теоретико-методологічний, організаційний, діагностичний. Наставничо-цільовий сегмент передбачав формулювання загальної мети та завдань реалізації моделі. Метою було формування готовності до самоосвітньої діяльності, завданнями – послідовний розвиток компонентів цієї готовності (аксіологічно-мотиваційного, змістово-когнітивного, функціонально-операційного, особистісно-вольового). Теоретико-методологічний сегмент відображав основні вимоги студентоцентрованого, культурологічного й системного підходів до професійної підготовки майбутніх фахівців. Організаційний сегмент містив такі етапи формування готовності майбутніх молодших спеціалістів музичного мистецтва до самоосвіти, як-от: адаптаційний, продуктивний, творчий. Діагностичний сегмент передбачав аналіз динаміки рівнів сформованості цієї готовності, визначення напрямів оптимізації самоосвітньої діяльності студентів. Перспективи дослідження охоплюють розроблення інструментарію формування готовності до самоосвіти, а саме самостійної роботи студентів, навчально-дослідницької та науково-дослідницької діяльності майбутніх фахівців-музикантів.

Список використаної літератури:

1. Bortnikova O.V. Methodology of upbringing of adaptive style of leadership of students of schools of culture and art. *Actual Problems of Science and Education APSE – 2018*. Held in Budapest on 28th of January 2018. URL: <http://scaspee.com/all-materials/actual-problems-of-science-and-education-apse-2018>.
2. Николаї Г. Методичні засади ритмічної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми : СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2018. № 6 (80). С. 221–232.
3. Schafer D.P. *The Cultural Personality*. Rock's Mills Press Oakville, Ontario, 2018. 106 p.
4. Kniastian M., Khromchenko O. The ESP Lecturers' Self-Development Competence in Higher Educational Context. *The Journal of Teaching English for Specific and Academic Purposes*. 2019, Vol. 7 № 3. P. 385–393. URL: <https://doi.org/10.22190/JTESAP1903385K>.
5. Артеменко О.В. Підготовка майбутніх учителів філологічних спеціальностей до науково-дослідницької діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Дніпро, 2017. 182 с.
6. Бондаренко Є.В. Формування професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх спеціалістів судноводіння у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Херсон : 2020. 232 с.
7. Заболотська О.О. Формування індивідуальності майбутніх учителів-словесників у професійній підготовці : монографія. Херсон : Айлант, 2006. 466 с.
8. Князян М.О. Система формування самостійно-дослідницької діяльності майбутніх учителів іноземних мов у процесі ступеневої підготовки : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.04. Ізмаїл, 2007. 445 с.
9. Семиченко В.А., Заслуженюк В.С. Психологічна структура педагогічної діяльності : навчальний посібник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2001. Ч. II. 230 с.
10. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.

Ivanova V. Pedagogical model to form the readiness for self-educational activities of future junior specialists in music

The structure of the pedagogical model to form the readiness for self-educational activities of future musicians is revealed in the article. The readiness for self-educational activities of future musicians reflects interest in musical art; professionally important knowledge; abilities to self-education. The components of readiness are axiological-motivational, cognitive, functional-operational, and personal-volitional. The structural segments of the pedagogical model to form the readiness for self-educational activities of future junior musicians were instructional, theoretical-methodological, organizational, diagnostic. The instructional segment provided the formulation of the general aim and objectives of the model. The aim was to form the readiness for self-educational activities, the tasks were to develop all components of this readiness. The theoretical-methodological segment reflected the main requirements of student-centered, culturological and system approaches to train the future specialists. According to the student-centered approach, it is important to consider the peculiarities of emotional, intellectual, physical development of students; the culturological approach directs to the analysis of masterpieces of world art, the system approach demands to develop the specified purposes for all stages of model. The organizational segment contained stages to form the readiness for self-education, such as: adaptive (acquaintance of students with requirements of self-educational activities, explanation of its value for professional self-development of the artist), productive (analysis of scientific articles, works of art, organization of contests), creative (study of the impact of national musical works on the cultural development of Europe and the world, intercultural interaction in the field of music). We held a special seminar, lectures on self-education. Students were oriented on reading books and articles, analysis of scientific information, watching various videos. Future junior specialists in music have created innovative pedagogical methods of teaching children to play various instruments. The diagnostic segment included an analysis of the levels' dynamics to form this readiness; the definition of areas for optimizing the students' self-educational activities.

Key words: readiness, self-educational activities, musical art, junior specialists.